

**Izlaganje Njegove Ekscelencije, nadbiskupa Paula R. Gallagera,
Tajnika za odnose s državama, na konferenciji
„Dvadeset godina od ratifikacije Ugovora
između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima“
Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, 10. listopada 2018.**

Uzoriti kardinale,
Preuzvišena gospodo,
Veleučeni prorektore i akademski djelatnici sveučilišta,
Uvaženi predstavnici Hrvatske vlade,
Dragi prijatelji,

Radost mi je što u ovoj značajnoj prigodi, istodobno svečanoj i obiteljskoj, svima vama mogu uputiti svoje najsrdačnije pozdrave. Posebno pozdravljam Apostolskoga nuncija u Republici Hrvatskoj, nadbiskupa Giuseppea Pinta, te s njim i članove diplomatskoga zbora.

Okupili smo se kako bismo obilježili značajan trenutak u odnosima između Države i Katoličke crkve u Hrvatskoj, na dvadesetu obljetnicu ratifikacije Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima. Ovaj je ugovor uslijedio nakon triju prethodnih bilateralnih sporazuma, potpisanih 19. prosinca 1996. godine: o pravnim pitanjima, o suradnji na području kulture i odgoja i o dušobrižništvu katoličkih vjernika, pripadnika oružanih snaga i redarstvenih službi Republike Hrvatske.

Svoje izlaganje želio bih započeti podsjećajući na učenje Drugoga vatikanskog sabora, koje trajno nadahnjuje bilateralne odnose Svete Stolice: „*Politička zajednica i Crkva*“, – donosi *Gaudium et Spes*, 76 –, „*svaka na svom području, neovisne su jedna o drugoj i autonomne. Obadvije su, iako s različita naslova, u službi osobnog i društvenog poziva istih ljudi. Tu će službu to uspješnije vršiti na dobro svih što obadvije budu više išle za zdravom međusobnom suradnjom, vodeći dakako računa o prilikama mjesta i vremena. Čovjek nije ograničen samo na ovozemaljski red, nego živeći u ljudskoj povijesti u cijelosti posjeduje svoj vječni poziv.*“

S gledišta Svete Stolice, zaključivanje bilateralnih ugovora, i danas kao i u prošlosti, omogućuje praktično pridržavanje i primjenu dvaju temeljnih načela istaknutih u pastoralnoj konstituciji *Gaudium et Spes* u odnosima s političkom zajednicom: načelo međusobne neovisnosti države i Crkve i načelo uzajamne suradnje. Oni su izrijeком spomenuti u sporazumima koji su sklopljeni nakon Drugoga vatikanskog sabora i, posebno, u ugovorima s državama središnje i istočne Europe.

Oba ova nepromjenjiva načela, s obzirom na njihovu temeljnu prirodu, često su istaknuti na početku teksta ugovora potpisanih od strane Svete Stolice kao što je slučaj, primjerice, u članku 1. Ugovora s Republikom Hrvatskom o pravnim pitanjima. Oni su doneseni i u tekstu Ugovora o gospodarskim pitanjima iz 1998.

1. Širenje pregovaračke politike Svete Stolice

Konkordat je klasična i drevna ustanova crkvenoga prava. Radi se o paktu ili konvenciji koji zaključuje dogovor postignut između vlade i Svete Stolice, a čiji je predmet uređivanje crkvenih pitanja. Neki autori smještaju njegov početak u pisanju *pacta* ili *instrumenta pacis*, čiji je sadržaj bio više politički negoli vjerski, a koji su se sklapali između Svete Stolice i raznih vladara. Drugi, pak, izvore konkordata traže u *concordiae* ili *pacta concordata* dogovaranih unutar Crkve, između Svete Stolice i biskupa pojedinih krajeva, s ciljem određivanja nadležnosti na području partikularne Crkve u određenom narodu, te utvrđivanja posebnosti s obzirom na ustrojstvo i crkveno hijerarhiju u dotičnom narodu¹.

U prošlom je stoljeću pregovaračko djelovanje Svete Stolice doživjelo svojevrsni procvat. S obzirom na neke od velikih gibanja dvadesetoga stoljeća – razdoblje između ratova, poslijeratno vrijeme te period nakon pada Berlinskoga zida – ovo se djelovanje osobito, ako ne i isključivo, odnosilo na Europu. Pregovaračko djelovanje Svete Stolice se prvenstveno odvijalo u tri međusobno konvergentna smjera: utvrđivanje konkordata, što je bilo više moguće i na osobit način sa zapadnoeuropskim državama, već sklopljenih u takozvanoj „novoj bilateralnoj eri“ započetoj s pontifikatom pape Pija XI.; povratak na pregovaranje o konkordatima sa zemljama proizišlih iz „sovjetskoga bloka“, od kojih su s neke ranije bile sklopile ugovor sa Svetom Stolicom; i, konačno, širenje bilateralnih ugovora između Svete Stolice i afričkih i azijskih država.

Tijekom posljednjih pontifikata, Sveta Stolica je dala veliku važnost sklapanju bilateralnih ugovora. Pod pojmom „ugovor“ ili „sporazum“ ovdje podrazumijevamo različite vrste normativnih diplomatskih dokumenata (ugovor, konvencija, pakt, „modus vivendi“, deklaracija, protokol, statut, opći akt, konačni akt, aranžman, amandman, konkordat, „džentlmenški sporazum“, kompromis, povelja).

U godinama nakon Drugoga vatikanskog sabora, nepotpuno tumačenje saborske ekleziologije kod nekih je dovelo do procjene kako su u odnosima države i Crkve ugovori već nadiđeni, osobito u slučajevima demokratski uređenih zemalja. U pozadini ovakvoga stajališta moguće je uočiti neku vrstu duhovnoga

¹ Usp. D'AVACK P.A., *La natura giuridica dei concordati nel jus publicum ecclesiasticum*, Firenca, 1936.

shvaćanja koje u bilo kakvom obliku institucionalne suradnje između države i Crkve vidi opasnost ili za proročku slobodu crkvene zajednice ili za sekularnost države. Ovakva vizija ne vodi dovoljno računa o tome kako Crkva nije samo zajednica koju oblikuje duhovna povezanost, već i vidljivo hijerarhijski uređeno društvo koje, na svom zemaljskom hodočašću i u cilju ispunjenja svoga vjerskoga poslanja, ima potrebu služiti se također i zemaljskim sredstvima (usp. GS 8 i 44), uključujući i pravo, jer upravo ono jamči slobodu i autonomiju u odnosima s drugim ljudskim društvima.

Ako je s papom Ivanom XXIII. na čelu Crkve broj potpisanih ugovora bio uglavnom ograničen, dijelom i zbog relativno kratkoga trajanja njegova pontifikata, s papom Pavlom VI. pregovaračko djelovanje Svete Stolice je bilo intenzivno i plodonosno. Papa Pavao je nastojao koristiti prilagodljivost ugovora kako bi uspostavio nove odnose s islamskim svijetom te otvorio dijalog s marksističkim državama Istočne Europe (usp. *modus vivendi* od 27. lipnja 1964. s Republikom Tunis, zatim tri ugovora u vezi crkvenih imenovanja s Narodnom Republikom Mađarskom iz 1964., 1969. i 1975., kao i sporazum s ondašnjom Čehoslovačkom od 23. veljače 1973., koji su potpisani u tajnosti, te protokol od 25. travnja 1966. s Federativnom Republikom Jugoslavijom).

Od posebne je zanimljivosti ciklus od osamnaest rundi pregovora koje je Sveta Stolica vodila između 1964. i 1978. godine s ciljem usklađivanja i pojednostavlivanja postojećih konkordata u Austriji i Njemačkoj. Oni su bili formalno uspostavljeni 1955., ali su u raznim točkama zahtijevali određenu dorade. Pet rasprava je vođeno s austrijskom vladom, a trinaest s državama Savezne Republike Njemačke (*Bundesrepublik*), kojima je novi njemački federalni ustav dodijelio široke ovlasti, osobito na području školstva, u kojem je Crkva osobito zauzeta.

Pregovaračka aktivnost za pontifikata Pavla VI. nije bila ograničila samo na Europu. U Latinskoj su Americi potpisane konvencije o nadležnosti vojnih ordinarijata (Republika El Salvador, 1968; Ekvador, 1978.) te neki još značajniji ugovori s Argentinom, Kolumbijom i Venezuelom.

Tijekom dugoga pontifikata pape Ivana Pavla II, sklopljeno je stotinjak ugovora različitih vrsta (konkordat, *modus vivendi*, posebni sporazumi, revidirani sporazumi itd.)².

Ovaj značajan broj ugovora do kojih se došlo u tom razdoblju kao i njihova raznolikost, kako u pogledu ugovornih stranaka tako i s obzirom na njihov formalni sadržaj, uključujući bitne inovativne elemente, postao je predmet studijskoga zanimanja za stručnjake kanonskoga prava. Postupno napuštanje

² Usp. MARTIN DE AGAR J.T., *Raccolta di Concordati 1950-1999*, Vatikanski Grad 2000; i od istoga autora, *I Concordati dal 2000 al 2009*, Vatikanski Grad 2010.

pojma „konkordat“, te njegovo zamjenjivanje pojmom „ugovor“, nije bilo puko pitanje stila, već je označilo korjenitu promjenu.

Pri povijesnom pregledu konkordatske aktivnosti Svete Stolice tijekom dvadesetoga stoljeća jasno se ističu dva vrhunca: već spomenuto djelovanje vrijeme pontifikata pape Pija XI. te za vrijeme onoga pape Ivana Pavla II. Njemački učenjak, Hilling opisao je prvi izrazom „*Konkordatsinflation*“ pontifikata pape Pija XI.³, dok drugi još nije dobio neki sličan upečatljivi naziv.

Svakako da između prvoga i drugoga slučaja „konkordatske inflacije“ postoje mnoge sličnosti i zajednički razlozi, kako smo netom spomenuli. No, različitosti između njih još su izraženije, ponajprije zbog geopolitičkoga konteksta, koji se uvelike promijenio uslijed dva velika događaja: Drugoga svjetskoga rata, s jedne strane, i pada Berlinskoga zida, s druge.

I pontifikat Benedikta XVI. kao i sadašnjega pape Franje potvrdio je jasno opredjeljenje Svete Stolice u prilog nastavka pregovaranja u cilju potpisivanja ugovora, koji djeluju kao poveznica međunarodnih i međuvjerskih odnosa.

U stvari, od početka prošloga stoljeća do danas, Sveta Stolica je potpisala ukupno 216 bilateralnih ugovora, uključujući one s njemačkim pokrajinama (*Länder*) i švicarskim kantonima. Kronološki posljednji po redu – ostavljajući po strani privremeni dogovor upravo postignut s Narodnom Republikom Kinom – jest Ugovor o katoličkom vjeronauku u javnim školama, potpisan 26. lipnja 2018. s Republikom San Marino. U ovom trenutku, 58 država imaju na snazi ugovore sa Svetom Stolicom: 11 ih je u Africi, 12 u Americi, 10 u Aziji i 25 u Europi.

Sažimajući, možemo reći da suvremeni pristup Svete Stolice u pregovaranju o sporazumima ima tri značajke:

1. svezremenost: bilateralni ugovor i dalje nastavlja biti redovito i učinkovito sredstvo za određivanje međusobnih nadležnosti i za promicanje zaštite slobode i neovisnosti Katoličke crkve u brojnim zemljama;
2. prikladnost bilateralnog sporazuma svakoj državi: Sveta Stolica, zapravo, radi na postizanju sporazuma kako sa sekularnim državama tkao i s konfesionalno ili polukonfesionalno uređenim državama, bilo islamskim, hebrejskim ili kršćanskim;
3. međunarodnost: kod sve više zemalja postoji otvorenost za sklapanje sporazuma sa Svetom Stolicom, a ta tendencija nadilazi povijesne, kulturne i političke profile zemalja koje su tradicionalno sklapale takve ugovore. Stoga se uočava kako je politika bilateralnih ugovora sve plodonosnija čak i u Africi i u Aziji.

³ Usp. HILLING N., *Die Konkordatsfrage*, in *Archiv für Katholisches Kirchenrecht*, CXX (1930), s.121.

2. Društveno-politički i crkveni profili nedavnih ugovora Svete Stolice

Na međunarodnom planu možemo istaknuti dvije povijesne činjenice koje su, svaki na svoj način, dopustile slamanje nekih političkih granica, prethodno smatranih konačnim, a od Ivana Pavla II. nazvanih „umjetnim“, „neprirodnim“ i „nametnutim“.

Simbolički najsnažniji bio je pad Berlinskog zida 1989. godine. Ovaj događaj, koji je označio kraj jedne ideologije (premda nije okončao i s njom uvriježenu kulturu), prouzrokovao je drugi: u državama Istočne Europe otvorila su se vrata slobodi te, osobito, slobodi Crkava i vjerskih zajednica, dok se istovremeno otvorio put i demokratski uređenoj vlasti. Zahvaljujući ovakvom razvoju događaja, „državni ateizam“, u kojem se u Sovjetskom Savezu živjelo sedamdeset godina, a u ostalim zemljama sovjetskoga bloka najmanje četrdeset, došao je kraju. Stoga više nisu bili dostatni prethodno postignuti, poprilično ograničeni i niskoprofilni, bilateralni sporazumi ili „dogovori“, a koje stare komunističke države nisu nikada javno obznanili (kao što to bio slučaj s ugovorima s Čehoslovačkom, Mađarskom i Poljskom⁴, uz iznimku *Beogradskih protokola*, koje je Jugoslavija potpisala 1966.).

Odlučujući korak prema novom stilu ugovora učinjen je svega tri mjeseca nakon pada Berlinskog zida, kada su Mađarska i Sveta Stolica ratificirala opći ugovor o ponovnom uspostavljanju međusobnih diplomatskih odnosa – nakon četrdesetogodišnjega prekida – kao i posebni ugovor za ustanovljenje Vojnoga ordinarijata.

Druga značajna povijesna činjenica koja je obilježila Europu toga vremena i koja je imala ozbiljne posljedice na politički poredak i općenito na međunarodnom planu, jest ponovno buđenje nacionalne svijesti, posebice u nekim od država nastalih nakon Prvoga svjetskog rata.

Učinak ovih dviju važnih činjenica bila je povećavanje broja naroda koji su težili neovisnosti, kako na ideološkom tako i na međunarodnom planu. Raspad Jugoslavije i Sovjetskoga Saveza u niz novih neovisnih država, punopravnih subjekata međunarodnog prava, ogledni su primjeri ovoga geopolitičkog fenomena.

U isto vrijeme, na razini međunarodne politike, uočava se povećanje i jačanje međunarodnih organizacija. Uz odnose Svete Stolice s pojedinim državama tijekom posljednjih nekoliko desetljeća, porastao je i njezin angažman u međunarodnoj zajednici, kroz sudjelovanje u nekim međunarodnim organizacijama, osobito onima koje promiču miran suživot i suradnju među narodima te onima koji podržavaju neotuđiva prava pojedinaca i zajednica.

⁴ Usp. CORRAL C., *Concordatos vigentes*, II. volumen, Madrid 1981., str. 11 i 217.

Danas Sveta Stolica održava odnose s brojnim međunarodnim organizacijama, najčešće sa statusom promatrača ili, rjeđe, kao punopravni član. Trenutačno ima sedam Papinskih predstavništava posvećenih isključivo multilateralnom djelovanju: u New Yorku i Ženevi pri UN-u; u Parizu pri UNESCO-u; u Beču pri agencijama UN-a, OESS-u i IAEA-i; u Rimu pri FAO-u i, odvojeno, za Svjetsku turističku organizaciju; te u Strasbourgu pri Vijeću Europe.

Posebni fokus ovakvih međunarodnih organizacija jest utvrđivanje pravnoga okvira za priznavanje i zaštitu ljudskih prava, među kojima su pravo na slobodu i razna s njom povezana prava, kao što je pravo na život, na ženidbu i obitelj, na obrazovanje, na slobodu okupljanja i udruživanja, pravo pristupa sredstvima društvenoga priopćavanja i pravo na zaštitu vlastite kulturne baštine. Pravno priznavanje potonjeg zaslužuje osobitu pozornost: doista, posljednjih desetljeća pravo na zaštitu vlastite kulturne baštine postalo je sastavni dio ugovora potpisanih između Svete Stolice i drugih država⁵.

Prethodno spomenuta zbivanja s kraja dvadesetoga stoljeća, za praktičnu su posljedicu imala značajno povećanje broja diplomatskih predstavništava Svete Stolice. Papinske su nuncijature uspostavljene u mnogim novim zemljama, kao na primjer u onima koje su nekoć pripadale bivšem Sovjetskom Savezu, te otvaranjem novih veleposlanstva pri Svetoj Stolici tih istih Država.

Uspostavljanje diplomatskih odnosa s novim državama rezultiralo je također i potpisivanjem bilateralnih ugovora, koji se kvalitativno razlikuju u odnosu na ranije oblike takvih ugovora, utoliko što se u njima priznaje uloga Crkve ne na političkom, već na vjerskom području – koja je usmjereno općem dobru – ili, još preciznije, koja se odnosi na crkveni doprinos u odgojnoj i društvenoj sferi, kao i u moralnom i kulturnom formiranju naroda.

Ovdje bih se želio pozvati posebno na ugovore potpisane između Svete Stolice i Republike Hrvatske (19. prosinca 1996.), koji u svom sadržaju jasno navode ulogu Crkve u nacionalnoj povijesti i sadašnjosti. Ovi su ugovori bili prethodnica nizu ugovora dogovaranih između Svete Stolice i drugih zemalja bivše Jugoslavije (Slovenije, Bosne i Hercegovine). Oni su, također, jasan znak ustavne obnove, usmjerene uspostavljanju demokratskoga uređenja, koju su u posljednjoj četvrtini prošloga stoljeća poduzele mnoge države, osobito u jugoistočnoj Europi.

Pojam vjerske slobode predstavlja, bez sumnje, jednu od ključnih točaka ovoga procesa. Želeći dati konkretni pravni oblik ovom temeljnom pravu, mnoge

⁵ Usp. CORRAL C. - ELMISI ILARI D., *Universalità ed espansione dell'attuale politica concordataria della Santa Sede*, u *Periodica* 93 (2004), str. 99.

su zemlje ušle u proces savjetovanja s vjerskim zajednicama u cilju određivanja preciznog pravnog statusa svake od njih, unutar Ustavom predviđenog okvira⁶.

Mislim da je važno istaknuti kako je sve veći broj Država držao prikladnim slijediti ovu praksu savjetovanja i dogovaranja s vjerskim zajednicama kao jamstvo pravilnog uređenja vjerske slobode i jasnog priznanja *libertas Ecclesiae*.

Ugovor tako postaje ne više izraz povlastice ili konfesionalizma, već vjerske slobode. Jasnu naznaku te promijene smjera pronalazimo na početku „nove konkordatske ere“, u govoru pape Benedikta XV. iz 1921., koji kaže: „*Ako državne vlasti žele s Crkvom uspostaviti ugovor primjereniji novim okolnostima nastalih zbog promjene vremena, neka znaju da Apostolska Stolica - ukoliko ne postoji nikakva druga zapreka - neće odbiti potpisati sporazume o tom, kao što je već učinila s nekim Državama. Međutim, časna braćo, uvjeravamo vas da se u tim ugovorima neće dopustiti ništa što bi bilo protivno dostojanstvu i slobodi Crkve, čiji su integritet i sigurnost izuzetno važni, osobito u ovim vremenima, za prosperitet samoga civilnoga društva*“⁷.

Dobro je podsjetiti, dakako, da svako pregovaranje između Svete Stolice i određene države, treba uzeti u obzir uzajamna prava i dužnosti strana. U tom je kontekstu potrebno razlikovati između prava koja Sveta Stolica zahtjeva, prema svojem vlastitom unutarnjem zakonu, i specifičnih zajedničkih pitanja koja se mogu regulirati uzajamnim dogovorom i koji stoga čine predmet međunarodnih ugovora.

Što se tiče pitanja prava, Katolička crkva traži, prije svega, slobodu bogoštovlja i slobodu evangelizacije unutar pojedine države. Ove aktivnosti ona želi vršiti na način kako to sama drži najprikladnijim, uzimajući u obzir sve mjesne okolnosti. Crkva insistira na svojim pravima samo iz razloga što je pastoralni rad pitanje crkvenoga prava; on zapravo ne zadire u područje državne regulacije i ostvaruje se u jasno određenom djelovanju, čija se provedba može omogućiti sklopljenim konvencijama.

Naravno da jamčenje vjerske slobode ne mora nužno iziskivati ugovor. Istinska vjerska sloboda jest građansko pravo i njezino puno priznavanje priliči državi, koja ga može propisati, prije svega, odredbama svoga Ustava, koji će, također, jamčiti i druga temeljna ljudska prava. Ova prava, po sebi, ne ovise o sklapanju bilateralnih ugovora; postoje, naime, mnoge zemlje u kojima su prava vjeroispovijesti zajamčena jednostranim odredbama građanskoga prava.

Klasični je nauk o konkordatima tradicionalno bio utemeljen na sljedećem poimanju: država ima suverenu vlast i Crkva ima suverenu vlast; građani koji su

⁶ Usp. MARTÍN DE AGAR J. T., *Studio Comparativo dei Concordati tra la Santa Sede e gli Stati dell'Europa Centrale e Orientale*, u “Relazioni internazionali giuridiche bilaterali tra la Santa Sede e gli Stati: esperienze e prospettive”, Vatikanski Grad 2003., str. 63-64.

⁷ BENEDIKT XV., *Allocuzione concistoriale del 13 giugno 1921*, AAS 13 (1921), str. 521.

katolici podložni su objema vlastima. Smatralo se, dakle, da je sporove između ove dvostruke suverenosti bilo moguće spriječiti jedino putem konkordata.

Promjena u ovoj shemi se dogodila kada je naglasak sa mjerodavnosti pojedine vlasti prešao na prava i slobode pojedinca. To više nije bilo pitanje uravnoteženja Božjih prava (koje zastupa Crkva) i prava cara (koji je možda htio svrgnuti Boga), nego pitanje ljudske osobe, stvorene na sliku i priliku Božju, i njezina neotuđiva dostojanstva. Stoga su prava osobe (točnije vjerska sloboda) i autonomija vremenitih stvarnosti ona koja, u odnosima Crkve i države, određuju za svaku stranu područje njezine nadležnosti i, u skladu s tim, gdje ona prestaje. Crkva se „ni na koji način ne želi uplitati u vođenje zemaljskog društva“⁸. No, građanska vlast treba također priznati granice njezine nadležnosti s obzirom na religioznu praksu njezinih građana i na vjeroispovijesti kojima pripadaju⁹.

Na ovom mjestu bi moglo biti korisno navesti Deklaraciju o vjerskoj slobodi, *Dignitatis humanae* (DH), Drugoga vatikanskog sabora, koja ne samo da je priznala načelo vjerske slobode, nego je prepoznala da je isto načelo dostatno kako bi se Crkvi jamčila sloboda (DH 2 i 13).

Dignitatis humanae, u broju 13, u potpunosti izražava središnjost pojma *libertas Ecclesiae* (slobode Crkve) kao „temeljnoga načela u odnosima između Crkve i javnih vlasti te cjelokupnog civilnog uređenja“. Crkva mora uvijek moći uživati potrebnu slobodu kako bi ispunila poslanje koje joj je povjerio Krist.

Ovdje, dakle, ponovo dolazi do izražaja vjerska sloboda pojedine osobe, utoliko što poštivanje te slobode zahtijeva od države, ali također i od Crkve, svojevrsno samoograničenje odnosno priznavanje granica vlastite sfere.

Kao što znamo, Crkva svoju vlastitu slobodu iziskuje na temelju dva načela, od kojih su oba iskazana u *Dignitatis humanae*, u broju 13: „Crkva za sebe traži slobodu kao duhovni autoritet kojega je utemeljio Krist Gospodin“, radi se o jedinstvenom i nadnaravnom principu koji je za Državu, kao političko-pravni aparat društva, ponešto problematičan za shvatiti (čak iako je valjan za građane koji su katolici). Istodobno, „Crkva za sebe traži slobodu utoliko što je kao društvo ljudi koji imaju pravo živjeti u civilnom društvu prema odredbama kršćanske vjere“, to jest kao organizirana skupina katoličkih građana koji, poput svih drugih, uživaju vjersku slobodu. Ovo je pak naravni i opći princip, po kojem se Crkva predstavlja kao vjeroispovijest poput ostalih¹⁰.

⁸ PAVAO VI., Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve *Ad gentes*, Br. 12.

⁹ Usp. MARTÍN DE AGAR J. T., *La libertà religiosa in un caso specifico: il Concordato*, u RAZNI AUTORI, „Libertà religiosa e Rapporti Chiesa-società politiche“, Quaderni della Mendola 15, Milano 2007., str. 135-150.

¹⁰ Ibid.

3. Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o gospodarskim pitanjima

Ugovori gospodarske naravi odnose se uglavnom, dakako, na praktična pitanja. Međutim, oni također zahtijevaju iskreni dijalog između Svete Stolice i dotične države, dijalog koji pokušava integrirati demokratske i pravne propise utemeljene u građanskom Ustavu s etičkim i pravnim odredbama Zakonika kanonskoga prava i društvenoga nauka Crkve

U tom kontekstu vjerujem da se može reći kako je političko-zakonodavni pravac, koji je Hrvatski sabor usvojio u korist načela utvrđenih Ugovorom iz 1998. godine, izražava spremnost promicanja konvergencije građanskoga i kanonskoga prava, što se jasno iščitava u dogovorenom tekstu. Ovaj pristup pronalazi čvrsto uporište u odredbama hrvatskoga Ustava iz 1990. godine te u susljednim ustavnim izmjenama. U određenom smislu, Ugovor popunjava određenu prazninu, rješavajući pitanja od zajedničkog interesa Države i Crkve.

Preambula Ugovora o gospodarskim pitanjima iz 1998. jasno navodi kako se pri tumačenju članaka ugovora treba voditi klauzulama prethodnoga Ugovora između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima, iz 1996. godine, čiji 17. članak donosi „pravni okvir“ u kojem je priznata „velika uloga Katoličke Crkve u društvenoj, odgojnoj, kulturnoj i karitativnoj djelatnosti“ (usp. preambulu Ugovora o gospodarskim pitanjima).

Smatram da Ugovor o gospodarskim pitanjima treba čitati na nešto iznijansiraniji način nego što bi to moglo dopustiti isključivo praktično tumačenje, budući da se ne radi samo o prijedlogu bilateralnoga rješenja problema koji se pojavio između strana – konkretno o pitanju crkvene imovine –, u nastojanju da se povрати stanje prije komunističkog razdoblja, nego većma o pokušaju primjene načela koja odražavaju poimanje života i povijesti, na kojima počiva naša zajednička uljudba.

U tom smislu, želio bih navesti dva članka Ugovora o gospodarskim pitanjima koja mi se čine da zaslužuju poseban spomen. Prvi je 9. članak, koji se odnosi na uvrštavanje svećenika, redovnika i redovnica u državni mirovinski sustav, a drugi je 12. članak, o uključivanju pogodnih mjesta za izgradnju novih crkava i crkvenih zgrada potrebnih za bogoštovlje i pastoralni rad u planove razvoja gradova i naselja.

Ugovor predstavlja jasno zakonodavno opredjeljenje Hrvatske vlade, koje, usprkos formalnom karakteru i prolaznosti svojih normativnih propisa, u političkom smislu prepoznaje da je opće dobro društva cilj institucionalnoga poslanja Crkve. A da bi se takav cilj postigao, ona mora pribjeći ne samo duhovnim, nego također i materijalnim sredstvima.

Hvala vam na ljubaznom gostoprimstvu i pozornosti.